

Fagskolen
Møre og Romsdal

Studiested Kristiansund

STUDIEPLAN for 2025-2027

Psykisk helsearbeid og rusarbeid

60 studiepoeng

Studieplanen bygger på Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NRK) 5.1.

NOKUT godkjent: 31.03.17., sak 16/00380-19.

Nett-versjon, revidert 06.12.23 og 17.08.25. Vesentlige endringer kan kun forekomme fram til studiestart, små endringer i tekst som ikke påvirker innholdet i studieplanen kan forekomme fortløpende.

Innholdsfortegnelse

1. Om bakgrunnen for utdanningen og studieplanen	4
1.2. Om fagretningen.....	4
2. Opptakskrav	5
2.1. Opptaksgrunnlag	5
2.2. Søknad til utdanningen.....	5
2.3. Relevante fagbrev.....	5
2.4. Godskriving og fritak i emne	5
2.5. Søkere med utenlandsk utdanning.....	6
2.6. Poeng beregning og rangering.....	6
2.7. Klage på vedtak om opptak.....	6
2.8. Politiattest.....	6
2.9. Skikkethet.....	6
2.10. Tekniske forutsetninger.....	7
2.11. Norsk kunnskap.....	7
2.12. Definisjoner.....	7
3. Overordnet læringsutbyttebeskrivelser (O-LUB).....	9
4. Organisering av studiet.....	10
4.1. Arbeidsmengde deltids studiet	10
4.2. Timefordeling i deltids studiet	10
4.3. Arbeidsformer	12
4.4. Veiledning og oppfølging.....	13
4.5. Ansvar for egen læring.....	13
4.6. Praksis	13
4.7. Fordypningsoppgave	13
4.8. Obligatorisk oppmøte/ fravær	13
5. Vurdering	14
5.1 Vurderingsformer	14

5.1.1. Underveisvurdering (vurdering for læring).....	14
5.1.2. Eksamen (vurdering av læring)	14
5.1.3. Arbeidskrav	14
5.2 Fordypningsoppgave	15
5.2.1 Vurderingskriterier fordypningsoppgave	15
5.3 Karakterer i emner.....	15
5.4. Vitnemål og Karakterutskrift	15
5.5. Karakterbeskrivelser.....	15
5.6. Frist for innlevering av arbeidskrav.	16
5.7. Mistanke om fusk	16
6. Innhold i studiets emner	17
6.1. Etikk, kommunikasjon og grunnlagstenkning.....	17
6.2. Helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid	19
6.3. Psykiske lidelser og ruslidelser, symptomer og behandling	21
6.4. Målrettet miljøarbeid – brukermedvirkning og relasjonskompetansen i praksis	23
6.5. Praksis i psykisk helsearbeid og rusarbeid.....	24
6.6. Fordypning i psykisk helsearbeid og rusarbeid.....	26
7. Bokliste.....	28
8. Vedlegg	30
8.1. Vedlegg 1. Vurderingskriterier for karaktersetting av fordypningsoppgave	30
8. 2. Vedlegg 2. Vurderingskriterier for karaktersetting av muntlig høring	32

1. Om bakgrunnen for utdanningen og studieplanen

Nasjonalt fagråd for fagskoleutdanning i helse og oppvekstfag (NFFHO) har ansvar for utarbeidelse av nasjonale planer innen helse- og oppvekstfag. Denne studieplan bygger på den nasjonale planen for psykisk helsearbeid og rusarbeid, FHH14, som ble godkjent av NFFHO, 15.07.2022.

Ifølge nasjonal plan for utdanningen «skal en høyere yrkesfaglig utdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid gi kandidatene økt kompetanse for å kunne jobbe med personer med psykiske lidelser, rusmiddelproblematikk og samtidig ruslidelse og psykisk lidelse (ROP-lidelser). Utdanningen ønsker også å kunne bidra til å øke rekrutteringen og stimulere til å beholde gode medarbeidere innen fagfeltet.

Utdanningen har også fokus på det helsefremmende og forebyggende arbeidet innen psykisk helsearbeid og rusarbeid i et folkehelseperspektiv. Helsefremmende og forebyggende innsats innen psykisk helsearbeid og rusarbeid er videre viktig å se i et livslangt perspektiv.

Psykiske lidelser og ruslidelser er en viktig årsak til helsetap gjennom livet. Sentrale føringer og strategier fremhever at vi skal legge til rette for et samfunn som fremmer mestring, tilhørighet og opplevelse av mening.

Pasientenes helsetjenester skal legges til rette slik at pasienten har innflytelse både over egen utredning, behandling og over utviklingen av tjenestene. Opplæring og tilrettelegging for reell brukerinnflytelse er en sentral utfordring både på tjeneste- og brukerorganisasjonsnivå både nå og i fremtiden.

Et stort antall barn og unge vil på ett eller flere tidspunkt i oppveksten oppleve å ha psykiske plager og lidelser.

God psykisk helse er en viktig ressurs i oppvekst, utdanning og inn i livet som ung voksen. Barnehager og skoler har en viktig forebyggende rolle ved at de skal bidra til at barn og unge opplever trivsel, mestring og inkludering.

Omfanget av psykiske lidelser og tilknyttet sykdomsbyrde gjør helsefremmende og forebyggende arbeid for å sikre barn og unges psykiske helse til et viktig satsingsområde.

Ruslidelser og psykiske lidelser påvirker hverandre gjensidig og krever spesiell oppmerksomhet. Personer med ruslidelser og psykiske lidelser (ROP-lidelser) har mulighet til bedring av både symptomer og livskvalitet dersom man koordinerer utredningen og behandlingen av begge lidelsene. Samhandlingsreformen (2012) medførte at flere arbeidsoppgaver ble flyttet mellom spesialhelsetjenesten til primærhelsetjenesten, og økte dermed behovet for kompetanseheving i kommunene.

Nasjonale kompetansestrategier fremholder at tilbud om videreutdanning av personell gjennom fagskoleordningen er spesielt viktig for å øke kompetansen, redusere avgangen fra sektoren og bidra til rekrutteringen til helse- og oppvekstfag i videregående skole. Det er et uttalt mål å bidra til flere tilsatte med videreutdanning innen psykisk helse- og rusfeltet for å styrke kvalitet og kompetanse i det helhetlige og tverrfaglige kommunale arbeidet.

Fortløpende kvalitetsutvikling i tjenestene, der et av tiltakene er kompetanseheving av ansatte gjennom høyere yrkesfaglig utdanning, krever både fleksibilitet og evne til rask og målrettet tilpassing av utdanningstilbud. Dette er grunnlaget for at innholdet i denne planen skal representere et rammeverk som kan tilpasses tidsaktuelle nasjonale, lokale og regionale føringer og behov i utarbeidelse av lokale studieplaner».

1.2. Om fagretningen

Studieplan for fagskoleutdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid, er ett årlig høyere yrkesfaglig videreutdanning for de med fagbrev innen helse og oppvekstfag eller tilsvarende realkompetanse. Utdanningen er utviklet med sikte på å gi personell som jobber innenfor ulike fagretninger innen helse og oppvekstfag, mulighet for en videreutdanning som kan styrke deres kompetanse i møte med nye og utvidede arbeidsoppgaver i helsevesenet og i oppvekstsektoren.

Fagskoleutdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid skal utdanne reflekterte yrkesutøvere som med høy yrkesetisk forståelse tar initiativ til, organiserer og iverksetter tiltak i samarbeid med pasienter/ brukere, deres pårørende, medarbeidere, andre yrkesgrupper, bruker- og pårørendeorganisasjoner og frivillige innenfor helse- og omsorgssektoren.

Det er slik at sykdomsbilde over tid har endret seg, bl.a. møter helsepersonell oftere personer med sammensatte lidelser, f.eks. innenfor rus og psykiatri. Fagskoleutdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid skal gi økt faglig innsikt og større forståelse for sammenhenger i behandlingsforløpet. Utdanningen omfatter kompetanseutvikling innen både forebygging, behandling, funksjonsbevaring og rehabilitering/habilitering.

Etter fullført utdanning vil studenten ha de kunnskaper, ferdigheter, og den kompetansen som kreves for arbeid innen:

- kommunal helse- og omsorgstjeneste som for eksempel psykisk helse og rustjenester, bo- og omsorgssentre, rehabiliteringssentre og aktivitetssentre og i spesialisthelsetjenesten
- kultur- og oppvekstsektoren som for eksempel ungdomsklubber, barnehager, skoler, skolefritidsordninger og boliger for barn og unge
- arbeids- og velferdsforvaltningen med for eksempel oppfølging av arbeidstrenings- og attføringstiltak

Videreutdanningen er et deltidsstudium som består av 4 semester som går over 2 år, normtid på studiet er ett år som heltidsstudium. Utdanningen gir 60 studiepoeng.

2. Opptakskrav

2.1. Opptaksgrunnlag

Opptakskrav følger anbefalte regler om opptak til fagskoleutdanning i Psykisk helsearbeid og rusarbeid etter *Lov om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven)* <https://lovdata.no/lov/2018-06-08-28>

Opptaksvilkår er beskrevet i gjeldende *forskrift om, opptak, eksamen og sensur for Fagskolen i Møre og Romsdal*: <https://lovdata.no/forskrift/2020-10-20-2103>

Opptaksgrunnlaget til fagskoleutdanninger er.

- a) Krav til opptak er fullført og bestått videregående opplæring med bestått fag-/svennebrev fra studieretning for helse- og oppvekstfag, aktivitørutdanning eller tilsvarende utdanninger.
- b) Søkere som ikke er ferdig med læretida, men som kan dokumentere at de skal gjennomføre fagprøve etter opptaksfristen, kan tildeles plass på vilkår om bestått prøve.
- c) Realkompetanse i fellesfag tilsvarende læreplanene i VG1 (grunnkurs) og VG2 (videregående kurs 1) i yrkesfaglige utdanningsprogram (studieretninger). Her kan det da gjøres opptak på grunnlag av realkompetansevurdering. (Utdanning, kurs, yrkespraksis og frivillig arbeid, utgjør søkers realkompetanse) for søkere som er 23 år eller eldre i opptaksåret.

2.2. Søknad til utdanningen

Kandidater søker studieplass gjennom samordna opptak. Se www.samordnaopptak.no for søknadsfrister, regler for opptak og kunngjøringer.

2.3. Relevante fagbrev

Følgende fagbrev kan kvalifiser for inntak til utdanningen:

ambulanse arbeiderfaget, apotekteknikerfaget, barne- og ungdomsarbeiderfaget, fotterapeutfaget, helsearbeiderfaget, helsesekretærfaget, hudpleierfaget, ortopediteknikkfaget, portørfaget og tannhelsesekretærfaget.

Fagbrev innenfor Reform 94 i tilnærmede fag kan være aktuelle inntakskriterier. Ta kontakt med skolen. Ved spørsmål om andre fagbrev, ta kontakt med skolen.

2.4. Godskriving og fritak i emne

Det er mulig å søke om godskriving av beståtte emner fra annen godkjent fagskoleutdanning eller annen dokumentert relevant utdanning og kompetanse. Det må søkes til skolen vedr. godskriving og fritak. Se § 2-11 Godskriving og fritak i *Forskrift om opptak, eksamen og sensur for Fagskolen i Møre og Romsdal* <https://lovdata.no/forskrift/2020-10-20-2103>

2.5. Søkere med utenlandsk utdanning

1. Søkere med bestått og fullført videregående opplæring fra de andre nordiske landene er kvalifiserte for opptak uten tilleggskrav i norsk.
2. Søkere utenfor Norden må dokumentere opplæring og praksis ved autorisert translatør og ha likeverdig formell kompetanse (eller realkompetanse) og ha bestått fellesfagene i Vg1 og Vg2 tilsvarende gjeldende norske yrkesfaglige utdanningsprogram.
3. Søkere med fullført og bestått treårig videregående opplæring fra land utenfor Norden må dokumentere kunnskaper i norsk.
4. Kunnskaper i norsk dokumenteres med én av følgende prøver:
 - Bestått norsk med 393 timer fra videregående opplæring
 - Bestått eksamen fra trinn 3 i norsk for utenlandske studenter ved universitetene
 - Bestått eksamen fra 1.-årig studium i norsk språk og samfunnskunnskap for utenlandske studenter. Jmfør Integrerings loven <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2020-11-06-127#KAPITTEL>
 - Skriftlig test i norsk, høyere nivå («Bergenstesten»), med minimum 450 poeng eller «bestått» etter ny vurderingsordning f.o.m. høsten 2009.
 - Avsluttende prøve i norsk (norskprøven) med ferdigheter på minimum nivå B2 i alle delferdigheter, jf. lov 6. november 2020 nr. 127 om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven) § 37. Jmfør Det felles europeiske rammeverket for språk; <https://spraksenteret.osloskolen.no/siteassets/vgs/det-felles-europeiske-rammeverket-for-sprak.pdf>
5. Fagskolen kan be søkeren om å ta en test i norsk, som kan utføres ved Folkeuniversitetet.

2.6. Poeng beregning og rangering

Det er fastsatt nasjonale regler for poeng beregning og rangering ved opptak. Dette er beskrevet i kapittel 3 Rangering ved opptak i *Forskrift om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleforskriften)* <https://lovdata.no/forskrift/2019-07-11-1005>

2.7. Klage på vedtak om opptak

Vedtak om opptak til fagskolen er et enkeltvedtak og er gjenstand for klage i samsvar med *Lov om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven)* <https://lovdata.no/lov/2018-06-08-28> og forvaltningsloven <https://lovdata.no/lov/1967-02-10> Se også § 2-10 Klage på vedtak om opptak i *Forskrift om opptak, eksamen og sensur for Fagskolen i Møre og Romsdal* <https://lovdata.no/forskrift/2020-10-20-2103>

2.8. Politiattest

Studenter må levere politiattest ved oppstart av studiet og før oppstart av praksis. Politiattesten skal ikke være eldre enn 3 mnd. Bakgrunnen for dette kravet er at studenten gjennom praksis kan komme i kontakt med mindreårige eller sårbare personer som en del av klinisk undervisning eller praksisopplæring. Jmf. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-07-11-1005>

2.9. Skikkethet

Fagskolen Møre og Romsdal praktiserer skikkethetsvurdering av studenter ved utdanningen i Psykisk helsearbeid og rusarbeid jfr. *Lov om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven)* <https://lovdata.no/lov/2018-06-08-28>, *Forskrift om høyere yrkesfaglig utdanning* <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-07-11-1005> og *Forskrift om opptak, eksamen og sensur for Fagskolen i Møre og Romsdal* <https://lovdata.no/forskrift/2020-10-20-2103>

Vurderingskriterier for skikkethet

En student er uskikket til yrket dersom ett eller flere av følgende kriterier er oppfylt på en slik måte at studenten utgjør en fare for liv, fysisk og/eller psykisk helse, rettigheter og sikkerhet til barn, unge eller voksne i sårbare situasjoner ved at:

- studenten viser manglende vilje eller evne til omsorg, forståelse, innlevelse og respekt for barn, unge og voksne i sårbare situasjoner
- studenten viser manglende vilje eller evne til å endre uakseptabel adferd i samsvar med faglig veiledning
- studenten opptrer ikke i tråd med regelverk for helse, miljø og sikkerhet, prosedyrer og kvalitetssystemer, og dette kan utgjøre en fare for liv og helse
- studenten viser truende eller krenkende adferd i studiesituasjonen, eller overfor barn, unge eller voksne i sårbare situasjoner.

2.10. Tekniske forutsetninger

Som student hos oss må du disponere egen bærbar PC og denne bør ha mulighet for opplasting av Office 365. For å gjennomføre utdanningen er det en forutsetning at du har grunnleggende datakunnskaper. Alle våre utdanninger benytter digitale verktøy i en eller annen form og grad. Dette gjelder for både stedbasererte og nettbasererte utdanningsformer.

2.11. Norsk kunnskap

Psykisk helsearbeid og rusarbeid er en utdanning som forutsetter at studenten har evne til å tilegne seg gode kommunikasjonsferdigheter og relasjons kompetanse. Det er ønskelig med gode muntlige- og skriftlige ferdigheter i norsk for at du som student skal ha utbytte av undervisningen, kunne gjennomføre praksis, skriftlige arbeidskrav, fordypningsoppgaven, skriftlig og muntlige eksamen.

2.12. Definisjoner

Fagskolen Møre og Romsdal har definert begreper som benyttes ved skolen, presentert i tabell 1

Begrep	Beskrivelse
Aktivitetsplan	Total oversikt over aktiviteter gjennom hvert semester.
Arbeidskrav	Et arbeidskrav er et obligatorisk studentarbeid som settes som vilkår for sluttvurdering. Antall arbeidskrav skal være definert i studieplanen for utdanningen, og tidspunktet er definert i emnets fremdriftsplan. Et arbeidskrav kan dekke flere tema i et emne. Alle arbeidskrav må være bestått for å kunne gå opp til eksamen i hvert emne.
Eksamen	Eksamen er et obligatorisk studentarbeid som enten utgjør eller spiller inn på sluttvurderingen.
Emne	Et emne er en samling av tema (fag) som til sammen utgjør et emne i utdanningen. Emnenes omfang er målt i studiepoeng ut ifra emnets omfang.
Emnekarakter	Endelig karakter i et emne som kommer på vitnemålet.
Emne læringsutbytte-beskrivelse (E-LUB)	Beskrivelse av kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse som studenten skal ha oppnådd etter emnet er fullført.
Fremdriftsplan	Plan for fremdrift i hvert enkelt fag/emne. Denne ligger i klassenotatboka
Klassenotatblokk (One note)	Elektronisk samling av fagstoff sortert etter emne. Ligger på Microsoft Teams.
Kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse	Med kunnskap menes en forståelse av teorier, fakta, begreper, prinsipper, prosedyrer innenfor fag, fagområder og/eller yrker. Med ferdigheter menes evne til å anvende kunnskap til å løse problemer og oppgaver. De ulike typene ferdigheter kan være kognitive, praktiske, kreative eller kommunikative.

	Med generell kompetanse menes å kunne anvende kunnskap og ferdigheter på selvstendig vis i ulike situasjoner gjennom å vise samarbeidsevne, ansvarlighet, evne til refleksjon og kritisk tenkning i utdannings- og yrkessammenheng.
Lærerstyrtaktivitet	Undervisning som gjennomføres med lærer til stede. Eller undervisning som tilrettelegges av lærer og hvor studentene arbeider selvstendig med arbeidsoppgaver
Microsoft Teams	Skolens læringsplattform. Benyttes til distribusjon og innlevering av arbeidskrav, kommunikasjon og samhandling.
Overordnet læringsutbytte-beskrivelse (O-LUB)	Beskrivelse av kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse som studenten skal ha oppnådd etter utdanningen er fullført.
Selvstudium	Studium på egen hånd, uten undervisning eller veiledning av lærer.
Sluttvurdering	Sluttvurdering er en vurdering som gjøres for å vurdere studentens avsluttende læringsutbytte. Hvert emne skal gis en selvstendig sluttvurdering og denne vurderingen skal være uavhengig av andre emner. Sluttvurdering kan gjøres i ulike forme, og skal resultere i en karakter som kommer på vitnemålet. Former for sluttvurdering kan være; skriftlig eksamen uten tilsyn, som f.eks. hjemmeeksamen. muntlig eksamen.
Studentarbeid	Arbeid som studentene arbeider med individuelt eller i en gruppe for å øke sitt læringsutbytte i et tema. Studentarbeid inngår ikke i, og er ikke et krav for å få sluttvurdering. Studentarbeid er en del av de ulike arbeidsformer og læringsaktiviteter som inngår i studiet. Dette kan være f.eks. presentasjoner, gruppeoppgaver, individuelle oppgaver og refleksjonsnotat.
Tema	Et tema er i studieplanen en del av undervisningen som inngår i et emne.
Underveisvurdering	Underveisvurderinger er de tilbakemeldinger som gis studenten underveis i studiet. Disse kan være skriftlige eller muntlige tilbakemeldinger på framføringer og innleverte oppgaver. Det gis tilbakemelding på i hvilken grad studenten har oppnådd læringsutbyttet frem til nå og hva som kan gi studenten bedre faglig progresjon. Disse tilbakemeldingene skal bidra til at studenten oppnår læringsutbyttet. Dette gir studenten en indikasjon på hva den må jobbe med frem mot sluttvurdering, men inngår ikke i sluttvurderingen av emnet.
Vurdering	En tilbakemelding på en students prestasjon på et skriftlig, en muntlig eller en praktisk oppgave, vurderingen resulterer i en karakter eller i bestått/ikke bestått.
Vurderinger som ikke lar seg etterprøve	Vurderinger som ikke lar seg etterprøve kan være muntlig presentasjon, praktisk eksamen og praksisstudier. Det må være avklart på forhånd hvilket læringsutbytte som skal måles i vurderingen. Studentene har rett til å få begrunnelse for vurderingen, men de kan ikke klage på bedømmelsen hvis det ikke er mulig å etterprøve vurderingen.
Vurderingskriterier	Liste over hva faglærer eller sensor vektlegger når oppgaver og innleveringer vurderes.
Wiseflow	Elektronisk plattform for gjennomføring og innlevering av arbeidskrav og eksamen.

3. Overordnet læringsutbyttebeskrivelser (O-LUB)

Læringsutbyttet i fagskoleutdanninger deles inn i kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse. Overordnede læringsutbyttebeskrivelser (O-LUB) er hentet fra Nasjonal standard FTK01. Læringsutbyttebeskrivelser er ment å definere hva kandidaten skal sitte igjen med av kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse etter fullført utdanning.

Overordnet læringsutbyttebeskrivelse for Psykisk helsearbeid og rusarbeid

Kunnskap:

Kandidaten

- har kunnskap om psykiske lidelser, psykisk helsearbeid og rusarbeid og hvilke begreper, prosesser og verktøy som er sentrale innenfor dette fagområdet
- har innsikt i sentrale lover, forskrifter og veiledere som regulerer rettigheter og plikter og gir anbefalinger innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- har bransjekunnskap og kjennskap til hvordan tjenester er organisert innen psykisk helsearbeid og rusarbeid i helse- og omsorgs- og oppvekstsektoren
- kan oppdatere sin yrkesfaglige kunnskap om psykisk helsearbeid og rusarbeid
- forstår betydningen av arbeid med psykiske helse og rus i et folkehelse- og samfunnsperspektiv

Ferdigheter:

Kandidaten

- kan anvende faglig kunnskap og samhandlingskompetanse ved praktiske og teoretiske problemstillinger innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- kan anvende relevante faglige verktøy og teknikker for å fremme psykisk helse, forebygge rusproblematikk og bidra til mestring hos ulike aldersgrupper
- kan finne informasjon og fagstoff innen psykisk helsearbeid og rusarbeid som er relevant for en yrkesfaglig problemstilling
- kan kartlegge en situasjon og identifisere faglige problemstillinger innen psykisk helsearbeid og rusarbeid og behov for iverksetting av tiltak

Generell kompetanse:

Kandidaten

- har forståelse for yrkes- og bransjeetiske prinsipper, utfordringer og dilemmaer innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- har utviklet en etisk grunnholdning i utøvelsen av yrket som kommer til kjenne gjennom refleksjoner og handlinger, samt i møte med mangfold, migrasjonshelse, ulike kulturer og urfolk
- kan utføre arbeidet innen psykisk helsearbeid og rusarbeid etter utvalgte målgruppers behov
- kan bygge relasjoner med pasient/bruker, pårørende, fagfeller, tverrfaglig og med eksterne målgrupper innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- kan utvikle arbeidsmetoder for å videreutvikle beste praksis på egen arbeidsplass

4. Organisering av studiet

Fagskolen følger skoleruta for Møre og Romsdal fylkeskommune. Skoleåret består av 190 skoledager, og totalt antall arbeidstimer for studentene skal for heltidsstudiet tilsvare minimum 1500 timer pr år. Dette blir da minimum 750 timer per studieår for deltidsstudiet. De timer som er satt opp til selvstudie i hvert fag, forventes det at studentene benytter til arbeid med oppgaver, innleveringer, forberedelser mm. Disse timene kommer i tillegg til timeplanlagte aktiviteter på skolen.

4.1. Arbeidsmengde deltids studiet

NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen) definerer arbeidsmengden på en deltids studie ved en fagskole til mellom 750 og 900 timer pr. skoleår. Timene inkluderer all undervisning, veiledning, tilbakemelding, praksis og antatt omfang av selvstudium for studentene.

<https://www.nokut.no/siteassets/fagskole/informasjonskriv-om-ny-fagskoletilsynsforskrift.pdf>

4.2. Timefordeling i deltids studiet

1. Skoleår							
Emnekode	Emnenavn	Tema	Studie - poeng	Antall uker	Lærer-styrte aktiviteter, timer	Selv-studium, timer	Sum, antall timer
68HH14A	Etikk, samhandling og kommunikasjon	Etikk Kommunikasjon og samhandling Lover og forskrifter Sosiologi og psykologi	12sp	15 uker	120 t	180t	300t
68HH14B	Helse-fremmende og sykdoms-forebyggende arbeid	Folkehelseperspektiv et Helsefremmende arbeid Sykdomsforebyggen de arbeid	8sp	9 uker	72t	128t	200t
68HH14C	Psykiske lidelser og ruslidelser, symptomer og behandling	Normalitet og avvik Psykiske lidelser og ruslidelser i et helhetlig perspektiv Vold og seksuelle overgrep Barn som pårørende	10sp	12 uker	96 t	154t	250t
Sum 1.			30sp	36 uker	288 t	462t	750t
året							

		2. Skoleår.					
Emnekode	Emnenavn	Tema	Studie poeng	Antall uker	Lærer-styrte aktiviteter, timer	Selv-studium, timer	Sum, antall timer
68HH14C	Psyriske lidelser og ruslidelser, symptomer og behandling	Utviklings forstyrrelser, atferdsforstyrrelser og følelsesmessige forstyrrelser Aldring og sårbarhet for psyriske lidelser og ruslidelser og demens	2sp	3 uker	24t	26t	50 t
68HH14D	Målretta miljøarbeid, brukermed - virkning og relasjons kompetanse i praksis	Brukermedvirkning Tvang og makt Målretta miljøarbeid Relasjons kompetanse Kommunikasjon og samhandling Veiledning Flerkulturell forståelse Tverrsektorielt, tverretatlig og tverrfaglig samarbeid Bruker organisasjoner og frivillighet Likemannsarbeid og selvhjelpsgrupper	8sp	9 uker	72t	128t	200t
68HH14E	Praksis i psyrisk helsearbeid og rusarbeid	Praksis gjennomføres som utplassering eller som utviklingsarbeid på egen arbeidsplass innen fagfeltet.	12sp	13 uker	8 t	350 t, derav 70t selv-studium og 280 t /10 uker aktiv praksis	358t
68HH14F	Fordypning i psyrisk helsearbeid og rusarbeid	Studenten skriver fordypningsoppgave ut fra selvvalgt tema og problemstilling,			24t	160t	184t

		og med utgangspunkt i overordnet læringsutbytte for utdanningen.	8sp	10 uker			
Sum 2. året			30sp	35 uker	128t	664t	792t
Sum totalt hele studiet			60 studie poeng	71 uker	416t	1126t* (inkl. 280t i praksis)	1542t

4.3. Arbeidsformer

Utdanningen legger vekt på arbeidsformer som fordrer aktiv deltakelse fra studentene i både planlegging, gjennomføring, refleksjon og vurdering av læringsarbeidet. Arbeidsformene som benyttes er relevante og hensiktsmessige for å nå målene for fagskoleutdanning. Det innebærer at studentene i tillegg til faglig utvikling, også skal utvikle evne til samarbeid, kommunikasjon og praktisk problemløsning. Det forutsettes at studentene viser initiativ og tar ansvar for eget studiearbeid og felles læringsmiljø, samtidig som de viser en konstruktiv-kritisk holdning til studieopplegget. Studentene har praktisk erfaring innen egne fagområder, og det gir anledning til å legge til rette for erfaringsbaserte og studentsentrerte læringsformer. Gjennom pedagogisk ledelse trekkes studentene aktivt med, og trenes opp til refleksjon i egen læringsprosess.

Det brukes variasjon i læringsmetodene for å oppnå en helhetlig kompetanse, i forhold til kunnskaper, erfaringer, ferdigheter og generell kompetanse hos den enkelte student. Det brukes varierte arbeidsformer for å oppnå best mulig læringsutbytte for den enkelte student.

Konkret vil dette si:

- Ekskursjoner
- Eksterne forelesere innen fagfeltet
- Forelesning
- Gruppearbeid
- Nettstøttet læring
- Praksis
- Praksisorientert undervisning
- Presentasjoner
- Prosjektarbeid med tverrfaglig fokus
- Refleksjonsarbeid
- Selvstendig arbeid med oppgaver

Fagskolen legger til rette for at studentene kan bruke hverandre i læringen gjennom gruppearbeid, diskusjoner, tilbakemeldinger, gjennom sosial støtte.

Det er utarbeidet detaljerte arbeidskrav for hvert emne. Antall obligatoriske arbeidskrav for hvert emne er synliggjort i studieplanen.

4.4. Veiledning og oppfølging

Studiet har et pedagogisk opplegg som sikrer god veiledning og oppfølging av studentene både som gruppe og individ. Lærerens rolle i fagskoleutdanningen er i stor grad knyttet til veiledning og tilrettelegging for fleksibel læring. Målet er å få studenten til å sette sine erfaringer og kunnskaper inn i en større sammenheng.

I studentens arbeid med oppgaveløsning, fordypningsoppgave og praktisk arbeid vil det bli gitt individuell veiledning både underveis og på innlevert oppgave/produkt. Det vil bli gjennomført både via læringsplattformen og i undervisningen. I samråd med studentene fastsettes det tidspunkt for individuell veiledning. Skolen legger til rette for kontinuerlig å øke kvaliteten på undervisningen og dermed fremme studentenes læreprosess og faglige kunnskaper. I praksis betyr dette at studenten oppøves til kritisk tenking og refleksjon over de valg av løsninger som foreslås benyttet.

Veiledning benyttes både i forbindelse med det teoretiske arbeidet og som et ledd i den enkelte students praksisutplassering. Veiledning bør ha som mål å vise sammenheng mellom teori og praksis. Refleksjon før, under og etter handling er vesentlig for at yrkesutøvelsen skal være god.

4.5. Ansvar for egen læring

Et overordnet prinsipp i studiet er å aktivisere studentenes egne tanker, kunnskaper og erfaringer knyttet til fagområdet generelt. Det vil gjennom hele studiet bli lagt vekt på studentaktive læringsformer der studentene har ansvar for egen læring. Arbeidsformene tilrettelegges slik at studentene utvikler evne til samarbeid, økt forståelse og respekt for andres arbeid. Læringssituasjonene vil bli relatert til praksis der hvor dette er naturlig. Ansvar for egen læring stiller krav til studentene om bevissthet i forhold til læreprosesser og egne læringsbehov. Skolens rolle blir å tilrettelegge for læring, og motivere og støtte/veilede studentene i læreprosessen og sørge for at de får utviklet hele sitt lærings- og handlingspotensial. Dette innebærer aktiv samhandling med lærere, medstudenter, gjesteforelesere og omvisere på bedriftsbesøk. Det avholdes kontinuerlig studentsamtaler og studentene gis anledning til å evaluere skolemiljø, klassemiljø og lærere. IKT vil bli et viktig hjelpemiddel her.

4.6. Praksis

Praksis gjennomføres som utplassering eller som utviklingsarbeid på egen arbeidsplass innen fagfeltet. Utviklingsarbeid på egen arbeidsplass består i å forberede, planlegge, gjennomføre og evaluere et forbedringsarbeid knyttet til sentrale tema i utdanningen. Alle studenter i praksis, både utplassering og utviklingsarbeid på egen arbeidsplass skal ha veiledning i praksisperioden. Vurderingen av praksis skal ta utgangspunkt i det overordnede læringsutbytte for utdanningen.

4.7. Fordypningsoppgave

Studenten skal skrive en fordypningsoppgave ut fra selvvalgt tema og problemstilling, og med utgangspunkt i overordnet læringsutbytte for utdanningen. Studenten skal vise evne til å anvende relevant teori og erfaringer fra egen yrkesutøvelse til å drøfte den aktuelle problemstillingen. Studenten skal ha tilbud om veiledning knyttet til arbeidet med fordypningsoppgaven. Fordypningsoppgaven er utgangspunkt for studentens muntlige høring. Fordypningsoppgaven og den muntlige høringen utgjør studiets eksamen. Den skriftlige fordypningsoppgaven og den muntlig høring vurderes av førstesensor og ekstern andresensor. Skriftlig oppgave vurderes med en midlertidig gradert karakter A-F. Muntlig høring vurderes med gradert karakter A-F. Det gis en samlet individuell eksamenskarakter gradert fra A-F etter gjennomført muntlig høring. Andresensors vurdering teller mest.

4.8. Obligatorisk oppmøte/ fravær

Fagskolen legger til rette for at studentene kan bruke hverandre i læringen gjennom gruppearbeid, diskusjoner, tilbakemeldinger og gjennom sosial støtte. For å sikre samtlige studenters læringsutbytte har FMR, i samarbeid med studentrådet, sett seg nødt til å innføre grense for obligatorisk fremmøte for studenter. Med forbehold om eventuelle endringer, er det for denne utdanningen krav til **80 % oppmøte i timeplanlagt lærerstyrt**

undervisning. Ved fravær utover dette kan skolen kreve at du fullfører innleveringer og/eller arbeidsoppgaver som erstatning for manglende deltakelse i undervisning eller andre læringsaktiviteter. Studenten skal ha varsel om at han/ hun nærmer seg fraværsgrensen, slik at studenten har mulighet til å forbedre sin fraværspersent. Ved fravær har studentene plikt til, på egen hånd, å skaffe seg oversikt over undervisningens innhold. I de tilfellene det er obligatorisk fremmøte til undervisningen for å tilfredsstille arbeidskrav, må studenten møte opp for å få tillatelse til å gå opp til eksamener, og for å få vurdering. Det samme gjelder der det skal gjennomføres og leveres øvelser og annet pålagt arbeid i henhold til undervisningsplanen. Faglærer noterer oppmøte kun en gang hver time. Har student ikke møtt blir dette ikke korrigert i etterkant. Studentene kan legge inn i VIS et notat om fravær/for sein komming før timen starter. Fravær kan dokumenteres med f.eks. legeerklæring, og kan da vurderes om det skal trekkes fra studentens fraværspersent. For studenter utplassert i praksis, gjelder 90% oppmøte av 280 timer. Her er det praksisveileder som fører oversikt over fravær og varsler lærer ved fravær over 10%.

5. Vurdering

Fagskolen Møre og Romsdal legger vekt på vurdering for læring, vurdering av læring og at prosessen skal sikre faglig betryggende og upartisk vurdering. Vurderingsformene må ha sammenheng med utdanningens mål og læringsutbytte (kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse), innhold og arbeidsformer. Vurderingen skal fremme kontinuerlig læring og utvikling hos studentene. Vurdering henger nært sammen med arbeidsformer og læringsmetoder.

5.1 Vurderingsformer

5.1.1. Underveisvurdering (vurdering for læring)

Underveis vurderinger er de tilbakemeldinger som gis studenten underveis i studiet. Disse kan være skriftlige eller muntlige tilbakemeldinger på fremførte eller innleverte oppgaver. Det gis tilbakemelding både på i hvilken grad studenten har oppnådd læringsutbytte frem til nå og hva som kan gi bedre faglig progresjon. Disse tilbakemeldingene inngår ikke i den avsluttende karakteren for emnet, men bidrar til at studenten oppnår læringsutbytte. Dette gir en indikasjon på hva studenten må jobbe med frem mot sluttvurdering.

5.1.2. Eksamen (vurdering av læring)

Det foretas en vurdering av studentenes kunnskaper, ferdigheter og generelle kompetanse sett i forhold til læringsutbyttebeskrivelsene for emnet gjennom en gitt eksamen.

For å sikre at vurderingen utføres på en upartisk og faglig betryggende måte, jf. fagskoleloven § 21, sensureres den enkeltes students eksamen anonymt og emnekarakteren fastsettes med en karakter, ut ifra karakterskalaen A-F.

5.1.3. Arbeidskrav

Arbeidskrav er obligatoriske studentarbeider og prøver som settes som vilkår for at studentene skal få vurdering i emnet. Arbeidskravene knyttes til de sentrale temaene innfor hvert emne og forankres i læringsutbyttebeskrivelsen for emnet. Læringsutbyttebeskrivelsene er styrende for utformingen av arbeidskravene. Tilbakemeldingene skal konkret beskrive hva som er bra og hva som bør bli bedre i studentens arbeid, vurdert opp mot aktuelle læringsutbyttebeskrivelser og gitte vurderingskriterier. Tilbakemeldinger skal være dokumentert.

Tilbakemelding på arbeider skal vurderes på en av følgende måter:

- Bestått / Ikke bestått
- Skriftlige og / eller muntlige tilbakemeldinger

I utdanningens studieplan, er det utarbeidet detaljert informasjon om antall obligatoriske arbeidskrav innen hvert enkelt emne. Obligatoriske arbeidskrav må være bestått for at studenten skal kunne gå opp til eksamen

(emneprøve). Manglende oppfyllelse av obligatoriske arbeidskrav fører til tap av mulighet for å gå opp til eksamen(emneprøve). Studenter som står i fare for å miste mulighet til å gå opp til eksamen, skal ha skriftlig varsel om dette.

5.2 Fordypningsoppgave

5.2.1 Vurderingskriterier fordypningsoppgave

Besvarelsen vurderes i forhold til følgende kriterier:

1. Krav til faglighet

Oppgaven skal reflektere over sammenhengen mellom teori og praksis, og knytte problemstilling til temaer fra emner innen psykisk helsearbeid og/eller rusarbeid skal komme til uttrykk.

2. Metodisk redegjøringskrav

Det skal gjøres rede for metodevalg og vise evne til å finne fram kildestoff, bruke kilder i behandlingen av eget materiale, og vise saklig kildekritikk. Oppgaven må være utført i samsvar med gjeldende etiske retningslinjer, herunder korrekt bruk av kilder. Besvarelsen skal ha en form som samsvarer med skolens retningslinjer for oppgaveskriving og inneholde litteraturhenvisninger.

3. Selvstendighet

Prosjektet skal vise selvstendige vurderinger og at temaet behandles saklig, kritisk og analytisk med drøfting av standpunkter og påstander.

4. Originalitet

Besvarelsen må ikke ha påfallende likhet med andre besvarelser eller annet publisert materiale. Prosjektet må ikke være påfallende likt med andre besvarelser eller annet publisert materiale.

5. Karakterer

Det skal benyttes bokstavkarakter fra A til F. Karakteren A er beste karakter, og E er dårligste karakter for å bestå eksamen. Karakteren F innebærer at eksamen ikke er bestått.

Se utarbeidede vurderingskriterier for fordypningsoppgave i vedlegg 1 og 2.

5.3 Karakterer i emner

Et emne kan bestå av et eller flere tema. Når alle temaene i emnet er gjennomført, overføres emnekarakteren til skolens administrative system. Emnekarakteren bekjentgjøres for studentene på læringsplattformen eller ved en utskrift fra det administrative systemet.

5.4. Vitnemål og Karakterutskrift

Etter fullført og bestått fagskoleutdanning utstedes det vitnemål. Når studenten har bestått alle emner, skapes vitnemålet automatisk fra dokumentasjonen som er lagret i skolens administrative system. Studenter som avslutter utdanningen uten å ha bestått alle emner, får utstedt karakterutskrift. Studenter som får godkjent permisjon, får tilsendt karakterutskrift for fullførte emner.

5.5. Karakterbeskrivelser

Det settes emnekarakter etter hvert emne. Ved vurdering benyttes bokstavkarakterer, med skalaen A, B, C, D, E og F. Det kreves karakteren E eller bedre for at emne/eksamen er bestått.

Lavt nivå		Middels nivå		Høyt nivå	
F		E		D	
Ikke bestått		Tilstrekkelig		Nokså god	
Prestasjon som ikke tilfredsstillende de faglige minimumskravene. Studenten har ikke bestått på grunn av vesentlige mangler når det gjelder kunnskaper, ferdigheter og holdninger.		Prestasjonen tilfredsstillende minimumskravene, men heller ikke mer. Studenten har oppfylt minimumskravene som stilles til kunnskap, ferdigheter og holdninger.		En akseptabel prestasjon med vesentlige mangler. Studenten har nokså gode kunnskaper, ferdigheter og holdninger.	
Kunnskap Gjengi, beskrive, gjenkjenne, definere, redegjøre for og å gjengi innlært stoff		Forståelse Forklare, formulere, beskrive, vise til likheter og ulikheter, demonstrere og å gjengi kunnskap		Anvende Fortolke, tilpasse, velge, gjenta, etterlikne, behandle og å kunne bruke kunnskap	
C		B		A	
God		Meget god		Fremragende	
Jevn god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder. Studenten har gode kunnskaper, ferdigheter og holdninger.		Meget god prestasjon. Studenten har meget gode kunnskaper, ferdigheter og holdninger.		Fremragende prestasjon som klart utmerker seg. Studenten har svært gode kunnskaper, ferdigheter og holdninger.	
Analyse Påvise, sammenlikne, utrede, undersøke, tilpasse og å kunne se sammenhenger		Syntese Produsere, skape, organisere, generalisere, konkludere og trekke egne slutninger		Evaluerer Bedømme, vurdere, analysere, kritisere, diskutere, improvisere og videreutvikle	

Symbol	Betegnelse	Generell, ikke fagspesifikk beskrivelse av vurderingskriteriene
A	Fremragende	Fremragende prestasjon som klart utmerker seg. Studenten viser svært god vurderingsevne og stor grad av selvstendighet.
B	Meget god	Meget god prestasjon. Studenten viser meget gode vurderingsevne og selvstendighet.
C	God	Jevnt god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder. Studenten viser gode vurderingsevne og selvstendighet på de viktigste områdene.
D	Nokså god	En akseptabel prestasjon, med noen vesentlige mangler. Studenten viser en viss grad av vurderingsevne og selvstendighet.
E	Tilstrekkelig	Prestasjonen tilfredsstillende minimumskravene, men heller ikke mer. Studenten viser liten vurderingsevne og selvstendighet.
F	Ikke bestått	Prestasjon som ikke tilfredsstillende de faglige minimumskravene. Studenten viser både manglende vurderingsevne og selvstendighet.

5.6. Frist for innlevering av arbeidskrav.

Dersom fristen for innlevering av et arbeidskrav ikke overholdes, kan lærer gi vurderingen *ikke bestått eller tekk i karakter*. Dersom studenten har en tungtveiende grunn for å ikke kunne levere arbeidskravet innen fristen, skal dette meddeles faglærer snart og da med spørsmål om mulighet for utsettelse av innleveringsfrist.

5.7. Mistanke om fusk

Dersom det er mistanke om at en student har benyttet seg av ikke godkjente hjelpemidler (nettkilder, kunstig intelligens, eller annet som ikke er godkjent for oppgaven) for å besvare et arbeidskrav kan faglærer foreta en muntlig høring av studenten slik at denne kan ha mulighet til å forvare sin besvarelse slik at mistanken da eventuelt kan falle bort.

6. Innhold i studiets emner

6.1. Etikk, kommunikasjon og grunnlagstenkning

Emne navn:	Etikk, kommunikasjon og grunnlagstenkning
Emnekode:	68HH14A
Studiepoeng:	12
Arbeidsmengde:	334 timer (lærerstyrte timer og beregnet selvstudium)
Temaer: Arbeidsformer og metoder i studiet • Studieteknikk • IKT -introduksjon til læringsplattform og grunnleggende digitale ferdigheter • Introdukasjon til oppgave skriving • Refleksjon Etikk: • Etske teorier og prinsipp • Etske dilemma, etsk refleksjon • Yrkesetikk • Makt og avmakt • Etikk og teknologi • Helhetlig menneskesyn Kommunikasjon og samhandling: • Relasjonskompetansen, kommunikasjonsprosessen og formidlingsmåter • Brukerperspektivet • Flerkulturell forståelse i kommunikasjon og samhandling- bruk av tolk • Gruppeprosess og konflikthåndtering Sosiologi og psykologi: • Utviklingsteori • Tilknytningsteori • Emosjoner, motivasjonsteori • Sosiale roller og gruppeprosesser Generell kunnskap om psykisk helsearbeid og rusarbeid: • Psykiatriens historie • Salutogenese • Lover, forskrifter og offentlige dokumenter som er relevante for fagfeltet • Organisering av helse og omsorgssektoren på kommunalt, regionalt og stilig nivå • Psykiske lidelser og ruslidelser i et helhetsperspektiv (biologiske, psykologiske, sosiale og eksistensielle perspektiver)	
Læringsutbytte for emnet (E-LUB)	
Kunnskap Studenten	

- Har kunnskap om læring, IKT, studieteknikk og arbeidsmetoder i studiet, inkludert oppgave skriving i henhold til APA 7th.
- har kunnskap om yrkes- og bransjeetiske prinsipp, dilemma og relevante teorier, og arbeidsmåter samt etisk refleksjon som verktøy i helse, omsorg og oppvekstsektoren
- kan oppdater den yrkesfaglige kunnskapen om til ulike teknologiske e- helse løsninger og hvordan disse kan påvirke samhandlingen med tjenestemottaker, pårørende og samarbeidspartnere
- har kunnskap om psykiske lidelser og ruslidelser i et helhetsperspektiv (biologiske, psykologiske, sosiale og eksistensielle perspektiver)
- har kunnskap om motivasjonsteori og brukervedvirkning
- har kunnskap om mangfold, migrasjonshelse, ulike kulturer og urfolk og kan nytte denne kunnskapen i møte med tjenestemottakere og samarbeidspartnere
- har kunnskap om gruppeprosesser, kriseteori og konflikthåndtering
- har innsikt i relevant lovverk og offentlige dokumenter som regulerer fagfeltet, brukervedvirkning og organisering av tilbud i sektoren på kommunalt, regionalt og statlig nivå
- har kjennskap til psykiatriens historie, tilknytningsteori, de grunnleggende sosialpsykologiske prinsipper og hvordan disse kan påvirke enkeltindividet, familien og deres sosiale nettverk.
- Forstår hvor viktig det er med kompetanse om relasjonsbygging, kommunikasjon og samhandling i møte med sårbare personer i eget yrkesfelt og i møte med samarbeidspartnere.

Ferdigheter

Studenten

- kan anvende kunnskap om læring, IKT, studieteknikk og arbeidsformer til å løse oppgaver i studiet.
- kan anvende faglig kunnskap om yrkes- og bransjeetiske prinsipper og dilemma som grunnlag for refleksjon over teoretiske og praktiske problemstillinger i helse, omsorg og oppvekstsektoren.
- kan anvende faglig kunnskap om teknologiske løsninger til å løse praktiske og teoretiske problemstillinger forsvarlig og med etisk bevissthet
- kan anvende teknikker innen relasjonsbygging, kommunikasjon og samhandling, samt andre faglige verktøy som er relevante for yrkesutøvelsen
- Har utviklet evne til kritisk og etisk refleksjon som kommer til uttrykk i yrkesutøvelsen.
- Kan anvende teknikker innen relasjonsbygging, kommunikasjon og samhandling, samt andre faglige verktøy som er relevante for å samhandle profesjonelt med brukere, pårørende, minoritetsspråklige og samarbeidspartnere.
- Kan finne relevant informasjon og fagstoff, samt lovverk, forskrifter og stortingsmeldinger som er relevant for yrkesutøvelsen
- kan kartlegge en situasjon og identifisere faglige problemstillinger og behov for iverksetting av tiltak i forhold til mangfold, ulike kulturer og urfolk.
- Kan anvende de grunnleggende sosiopsykologiske prinsipper i møte med enkelt individet for å kunne tilrettelegge for motivasjon, mestring og samhandling på individnivå.

Generell kompetanse

Studenten

- har forståelse for yrkes- og bransjeetiske prinsipper og dilemma, samt hvordan disse kan påvirke samhandlingen mellom tjenesteyter og tjenestemottaker
- har utviklet en etisk grunnholdning i utøvelsen av yrket som kommer til uttrykk gjennom refleksjon over egen yrkesutøvelse, samt gjennom kommunikasjon og samhandling med tjenestemottakere, pårørende og samarbeidspartnere.

• kan utføre arbeidet lovmessig, faglig og etisk forsvarlig i forhold til tjenestemottakernes behov, og med fokus på å fremme et helhetlig menneskesyn, og er bevist på egen yrkesrolle for å unngå unødig bruk av tvang og makt. • kan bygge relasjoner med fagfeller, tjenestemottakere og samarbeidspartnere basert på holdninger og verdier knyttet til et helhetlig menneskesyn, likeverd og respekt • kan utvikle arbeidsmetoder, produkter og/eller tjenester basert på tjenestemottakerens behov og utfordringer, og som har relevans for yrkesutøvelsen
Fagressurser
Se vedlegg 1.
Læringsmetoder
Forelesninger/klasseromsundervisning med studentarbeid knyttet til aktuelle emner, gruppearbeid og individuell oppgaveløsning, presentasjoner, refleksjonsarbeid og ekskursjoner. Studentene arbeider selvstendig eller i grupper med oppgavene, der lærer er tilgjengelig for veiledning. Studentarbeid inngår ikke som en del av sluttvurderingen.
Studiefasiliteter
Eget klasserom, auditorium og skolens øvrige fasiliteter som grupperom.
Arbeidskrav i emnet
3 obligatoriske arbeidskrav. Obligatoriske arbeidskrav må være bestått for at studenten skal kunne gå opp til eksamen.
Eksamen
Emnet avsluttes med eksamen.

6.2. Helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid

Emnenavn:	Helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid
Emnekode:	66HH14B
Studiepoeng:	8
Arbeidsmengde:	150 timer (lærerstyrte timer og selvstudium)
Tema: Folkehelseperspektivet • Aktører i det helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeidet og organiseringen av dette på kommunalt og statlig nivå • Relevante lover, forskrifter, statistikk og føringer i folkehelsearbeidet og i helsefremmende arbeid • Frivillige lag og organisasjoner i det forebyggende folkehelsearbeidet Helsefremmende arbeid og sykdomsforebyggende arbeid • Helsefremmende og sykdomsforebyggende tiltak på individ nivå og på samfunnsnivå, bl.a. • Beskyttelsesfaktorer/risikofaktorer og resiliens • Tidlig intervensjon • Arbeid med barn og unge	

- Sorg, tap og krisereaksjoner
- Arbeid med pårørende og barn som pårørende til mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser

Læringsutbytte (E-LUB)

Kunnskap

Studenten

- har bransjekunnskap og kjennskap til hvordan det helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeidet innen psykisk helsearbeid og rusarbeid er organisert på kommunalt og statlig nivå
- har kunnskap om sorg, tap og krisereaksjoner
- har innsikt i lover og regelverk som regulerer det forebyggende og helsefremmede folkehelsearbeidet innen fagfeltet
- har innsikt i sykdomsforebyggende og helsefremmende folkehelseiltak innen psykiske helsearbeid og rusarbeid, samt frivillige lag og organisasjoners plass og betydning i dette arbeidet.
- har kunnskap om betydningen av tidlig intervensjon og hva som fremmer og hemmer god helse i ulike livsfaser for mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser
- Har kunnskap om pårørende arbeid og barn som pårørende, til mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser

Ferdigheter

Studenten

- kan anvende faglig kunnskap til å fremme det helsefremmende og sykdomsforebyggende perspektivet i praktiske og teoretiske problemstillinger innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- kan identifisere behov og iverksette tiltak ovenfor pårørende og barn som pårørende, til mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser
- kan kartlegge, vurdere behov og iverksette tiltak for å fremme helse, forebygge problemutvikling, sykdom og funksjonsnedsettelse og behovet for meningsfulle aktiviteter for brukere innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- kan anvende relevante faglige verktøy i planlegging og gjennomføring av sykdomsforebyggende og helsefremmende tiltak innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- kan finne informasjon om nasjonale føringer for helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid, samt fagstoff som bidrar å belyse praktiske og teoretiske problemstillinger innen psykisk helsearbeid og rusarbeid

Generell kompetanse

Studenten

- har forståelse for yrkes- og bransjeetiske prinsipper, lover og retningslinjer som gjelder for det helsefremmende og sykdomsforebyggende innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- har utviklet en etisk grunnholdning i sin yrkesøvelse og i arbeidet med det helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeidet både på individnivå og samfunnsnivå
- kan utføre arbeid med helsefremming og sykdomsforebygging i møte med mennesker med risiko for utvikling av problematikk knyttet til psykisk helse og rus, deres pårørende, samt sammen med fagfeller i yrkesfeltet
- kan bygge relasjoner med fagfeller i et tverrfaglig samarbeid, samt med andre aktører knyttet til psykisk helsearbeid og rusarbeid
- forstår betydningen av det helsefremmende og forebyggende arbeidet innen psykisk helsearbeid og rusarbeid i et folkehelseperspektiv

Fagressurser

Se vedlegg 1.

Læringsmetoder
Forelesninger/klasseromsundervisning med arbeidskrav knyttet til aktuelle emner, gruppearbeid og individuell oppgaveløsning, presentasjoner, refleksjonsarbeid og ekskursjoner. Studentene arbeider selvstendig eller i grupper med oppgavene, der lærer er tilgjengelig for veiledning ved kontakt.
Studiefasiliteter
Eget klasserom, auditorium og skolens øvrige fasiliteter som grupperom.
Arbeidsoppgaver i emnet
2 obligatoriske arbeidskrav. Obligatoriske arbeidskrav må være bestått for at studenten skal kunne gå opp til eksamen.
Eksamen
Emnet avsluttes med eksamen.

6.3. Psykiske lidelser og ruslidelser, symptomer og behandling

Emnenavn:	Psykiske lidelser og ruslidelser, symptomer og behandling
Emnekode:	68HH14C
Studiepoeng:	12
Arbeidsmengde:	300 timer (lærerstyrte timer og selvstudium)
Tema: Normalitet og avvik • Diagnosegrupper Psykiske lidelser og ruslidelser; • Samtidig ruslidelse og psykisk lidelse (ROP-lidelser) • Rusmidlenes virkning og skadevirkning • Avhengighet • Overdoseofrebygging • Somatiske og psykiske lidelser som følge av rusmiddelmisbruk • Affektive lidelser, stemningslidelser • Selvmord, selvmordsforsøk og selvskading • Angst, tvangshandlinger og tvangstanker • Psykotiske tilstander • Personlighetsforstyrrelser • Spiseforstyrrelser • Utviklingsforstyrrelser, atferdsforstyrrelser og følelsesmessige forstyrrelser som oppstår i barndom og ungdomsalder • Vold, kriminalitet og seksuelle overgrep • Traumer og utvikling av PTSD • Aldring og sårbarhet for psykiske lidelser og ruslidelser, inklusive ulike demenslidelser • Migrasjonshelse Behandling og oppfølging • Forebyggingsstrategier og behandlingsmetoder ved psykiske lidelser og/eller ruslidelser • Behandlingsmodeller; • Psykodynamisk samtaleterapi, kognitiv atferdsterapi, gruppeterapi, traumebehandling og psykoedukasjon • Medikamentell behandling • Legemiddelassistert rehabilitering	

•Habilitering og rehabilitering innen psykisk helse arbeid og rusarbeid
Læringsutbytte (E-LUB)
Kunnskap Studenten • Har kunnskap om de ulike forståelsesmodellene innen psykisk helsearbeid og rusarbeid, samt begreper, prosesser og faglige verktøy som anvendes innen fagfeltet • Kan oppdatere sin kunnskap om behandlingsmetoder, hjelpemidler og tilpasning av omgivelser slik at mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser opplever, brukermedvirkning, selvstendighet og mestringsfølelse i behandlingsprosessen. • har kunnskap om ulike tilstander, diagnosegrupper, særtrekk og relaterte tilstander innen psykisk helsearbeid og rusarbeid i ulike aldersgrupper, samt relevant regelverk knyttet til oppfølging av mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser og deres pårørende. • har kunnskap om hvordan psykiske lidelser og ruslidelser kan oppstå, oppdages, forebygges og behandles. Ferdigheter Studenten • kan anvende relevante faglige verktøy og teknikker for å kartlegge symptomer på, eller fare for, selvskading, selvmordsforsøk og selvmord hos ulike aldersgrupper • kan finne relevant og faglig informasjon og fagstoff om symptomer på sårbarhet for utvikling av psykiske lidelser og ruslidelser, samt endringer i symptombildet • Kan anvende sin kunnskap om ulike diagnosegrupper for å kommunisere, samhandle, kartlegge og iverksette aktuelle behandlingstiltak for mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser. • Har ferdigheter til å kunne identifisere bruker med behov for teknologiske hjelpemidler og igangsette aktuelle tiltak. Generell kompetanse Studenten • har forståelse for yrkes- og bransjeetiske prinsipper i møte med mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser samt deres pårørende • har utviklet en etisk grunnholdning i sin yrkesutøvelse samt i møte med mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser • kan utføre arbeid knyttet til behov hos sårbare mennesker med risiko for utvikling av, eller som allerede har etablerte utfordringer knyttet til psykisk helse og rus • kan bygge relasjoner med fagfeller og på tvers av fag for å skape rammer rundt mennesker med psykiske lidelser eller ruslidelser • kan utvikle arbeidsmetoder for å kartlegge og identifisere tidlige tegn på psykiske plager i ulike aldersgrupper og livsfaser • forstår egen yrkesrolle i møte med mennesker med sårbarhet for utvikling av psykiske lidelser og ruslidelser og deres pårørende
Fagressurser
Se vedlegg 1.
Læringsmetoder
Forelesninger/klasseromsundervisning med arbeidskrav knyttet til aktuelle emner, gruppearbeid og individuell oppgaveløsning, presentasjoner, refleksjonsarbeid og ekskursjoner. Studentene arbeider selvstendig eller i grupper med oppgavene, der lærer er tilgjengelig for veiledning ved kontakt.

Studiefasiliteter
Eget klasserom, auditorium og skolens øvrige fasiliteter som grupperom.
Arbeidsoppgaver i emnet + avsluttende arbeidskrav
3 obligatoriske arbeidskrav. Obligatoriske arbeidskrav må være bestått for at studenten skal kunne gå opp til eksamen.
Eksamen
Emnet avsluttes med eksamen.

6.4. Målrettet miljøarbeid – brukermedvirkning og relasjonskompetansen i praksis

Emnenavn:	Målrettet miljøarbeid – brukermedvirkning og relasjonskompetansen i praksis
Emnekode:	68HH14D
Studiepoeng:	8
Arbeidsmengde:	200 timer
Tema: Målretta miljøarbeid metoder, strategier og tiltak i miljøarbeid • Fritidstiltak, fritidsassistanse • Boligsosialt arbeid, bistand og oppfølging i egen bolig • Aktivitet og trening • Læringsbaserte tiltak • Arbeidsrettede tiltak og aktiviteter • Daglige gjøremål/ aktiviteter (ADL) • Egostyrkende sykepleie • Miljøterapeutiske prinsipper • Likemannsarbeid og selvhjelpsgrupper Brukermedvirkning • Tvang og alternativer, behandlingsmessige og etiske aspekter • Lovverk, rettsikkerhet og menneskeverd • Empowerment • Mestring • Recovery teori Utvikling av relasjonskompetansen/refleksjon • Kommunikasjon og samhandling • Relasjons kompetanse, håndtering av egne følelser og reaksjoner • veiledning av pasient/bruker og pårørende o • flerkulturell forståelse i kommunikasjon og samhandling – bruk av tolk • Konflikter og møte med vold, trusler, overgrep, tvang og makt Tverrsektorielt, tverretatlig og tverrfaglig samarbeid	
Læringsutbytte (E-LUB)	
Kunnskap Studenten • har kunnskap om begreper, prosesser, samt faglige verktøy, metoder og tiltak innen målrettet miljøarbeid som kan bidra til å forebygge psykiske helseplager og rusmiddelproblematikk • har innsikt i lov- og regelverk som er relevant for arbeid med psykisk helsearbeid og rusarbeid , på • har bransjekunnskap og kjennskap til målrettet miljøarbeid i arbeidet med mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser	

- har bransjekunnskap og kjennskap til ulike tilbud for mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser
- kan oppdatere sin yrkesfaglige kunnskap innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- forstår betydningen av målrettet miljøarbeid i møte med psykiske lidelser og ruslidelser

Ferdigheter

Studenten

- kan anvende faglig kunnskap og kommunikasjonsformer for å forebygge konflikter, overgrep og bruk av tvang og makt innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- kan anvende relevante faglige verktøy og teknikker i kommunikasjon og samhandling med pasienter/brukere i ulike aldersgrupper
- kan finne informasjon og fagstoff om målrettet miljøarbeid som er relevant for brukermedvirkning, relasjonsbygging og samhandling med pasient/bruker og pårørende
- kan kartlegge en situasjon og identifisere faglige problemstillinger og behov for iverksetting av tiltak innen målrettet miljøarbeid med mennesker med problematikk knyttet til psykiske lidelser og ruslidelser

Generell kompetanse

Studenten

- har forståelse for yrkes- og bransjeetiske prinsipper som gjelder innenfor psykisk helsearbeid og rusarbeid
- har utviklet en etisk grunnholdning i forhold til bruk av makt og tvang, samt til bruk av metoder, strategier og tiltak innen målrettet miljøarbeid
- kan utføre arbeid med målrettet miljøarbeid i samsvar med behov hos mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser, samt deres pårørende
- kan bygge relasjoner med fagfeller og på tvers av fag for å ivareta behov for omsorg, behandling og oppfølging hos mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser
- kan utvikle arbeidsmetoder som ivaretar tverrfaglig, tverretattlig og tverrsektorielt samarbeid som har relevans for psykisk helsearbeid og rusarbeid

Fagressurser

Se vedlegg 1.

Læringsmetoder

Forelesninger/klasseromsundervisning med arbeidskrav knyttet til aktuelle emner, gruppearbeid og individuell oppgaveløsning, presentasjoner, refleksjonsarbeid og ekskursjoner. Studentene arbeider selvstendig eller i grupper med oppgavene, der lærer er tilgjengelig for veiledning ved kontakt.

Studiefasiliteter

Eget klasserom, auditorium og skolens øvrige fasiliteter som grupperom.

Arbeidsoppgaver i emnet

2 obligatoriske arbeidskrav. Obligatoriske arbeidskrav må være bestått for at studenten skal kunne gå opp til eksamen.

Eksamen

Emnet avsluttes med eksamen.

6.5. Praksis i psykisk helsearbeid og rusarbeid

Emnenavn:	Praksis i psykisk helsearbeid og rusarbeid
Emnekode:	68HH14E
Studiepoeng:	10
Arbeidsmengde:	10 uker av 35 timer pr. uke inklusive en studiedag, er totalt 280 timer i praksis. (max 10% fravær) Lærer disponerer 120 timer til individuell veiledning
Praksisgjennomføring	

Praksis gjennomføres som utplassering eller som utviklingsarbeid på egen arbeidsplass innen fagfeltet. Utviklingsarbeid på egen arbeidsplass består i å forberede, planlegge, gjennomføre og evaluere et forbedringsarbeid knyttet til sentrale tema i utdanningen. Alle studenter i praksis, både utplassering og utviklingsarbeid på egen arbeidsplass skal ha veiledning i praksisperioden. Vurderingen av praksis skal ta utgangspunkt i det **overordnede læringsutbytte** for utdanningen.

Læringsutbytte (O-LUB)

Kunnskap

Studenten

- har kunnskap om psykiske lidelser, psykisk helsearbeid og rusarbeid og hvilke begreper, prosesser og verktøy som er sentrale innenfor dette fagområdet
- har innsikt i sentrale lover, forskrifter og veiledere som regulerer rettigheter og plikter og gir anbefalinger innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- har bransjekunnskap og kjennskap til hvordan tjenester er organisert innen psykisk helsearbeid og rusarbeid i helse- og omsorgs- og oppvekstsektoren
- kan oppdatere sin yrkesfaglige kunnskap om psykisk helsearbeid og rusarbeid
- forstår betydningen av arbeid med psykiske helse og rus i et folkehelse- og samfunnsperspektiv

Ferdigheter

Studenten

- kan anvende faglig kunnskap og samhandlingskompetanse ved praktiske og teoretiske problemstillinger innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- kan anvende relevante faglige verktøy og teknikker for å fremme psykisk helse, forebygge rusproblematikk og bidra til mestring hos ulike aldersgrupper
- kan finne informasjon og fagstoff innen psykisk helsearbeid og rusarbeid som er relevant for en yrkesfaglig problemstilling
- kan kartlegge en situasjon og identifisere faglige problemstillinger innen psykisk helsearbeid og rusarbeid og behov for iverksetting av tiltak

Generell kompetanse

Studenten

- har forståelse for yrkes- og bransjeetiske prinsipper, utfordringer og dilemmaer innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- har utviklet en etisk grunnholdning i utøvelsen av yrket som kommer til kjenne gjennom refleksjoner og handlinger, samt i møte med mangfold, migrasjonshelse, ulike kulturer og urfolk
- kan utføre arbeidet innen psykisk helsearbeid og rusarbeid etter utvalgte målgruppers behov
- kan bygge relasjoner med pasient/bruker, pårørende, fagfeller, tverrfaglig og med eksterne målgrupper innen psykisk helsearbeid og rusarbeid
- kan utvikle arbeidsmetoder for å videreutvikle beste praksis på egen arbeidsplass

Fagressurser

Se vedlegg 1.

Læringsmetoder

Veiledning i praksis av praksisvelider og faglærer. Se pkt. om praksisgjennomføring

Studiefasiliteter

Arbeidsoppgaver i emnet

Arbeidskrav:

2 refleksjonsnotat gjelder for alle studenter i praksis.

Oppgave om beskrivelse av praksisplass for de som har ekstern praksis.

Prosjektplan før oppstart av praksis og prosjektrapport etter endt prosjekt gjennomføring for prosjekt på egen arbeidsplass. Politiattest, ikke eldre enn 3 mnd., må leveres før oppstart i praksis
Eksamen
Emnet har ingen avsluttende eksamen. Alle arbeidskrav underveis må være bestått for at praksis skal bli godkjent. Praksisveileder godkjenner studentens praksis sammen med praksislærer.

6.6. Fordypning i psykisk helsearbeid og rusarbeid

Emnenavn:	Helsefremmende og sykdomsforebyggende arbeid
Emnekode:	68HH14F
Studiepoeng:	10
Arbeidsmengde:	10 uker til disposisjon for skriving av fordypningsoppgave.
Fordypningsoppgave: Studenten skriver fordypningsoppgave ut fra selvvalgt tema og problemstilling innen psykisk helsearbeid eller rus arbeid, og med utgangspunkt i overordnet læringsutbytte for utdanningen. Studenten skal gjennom fordypningsarbeidet vise evne til refleksjon og anvende relevant teori og erfaring fra praksis. Skolen tilbyr veiledning knyttet til arbeidet med fordypningsoppgaven.	
Læringsutbytte (O-LUB)	
Kunnskap Studenten • har kunnskap om psykiske lidelser, psykisk helsearbeid og rusarbeid og hvilke begreper, prosesser og verktøy som er sentrale innenfor dette fagområdet • har innsikt i sentrale lover, forskrifter og veiledere som regulerer rettigheter og plikter og gir anbefalinger innen psykisk helsearbeid og rusarbeid • har bransjekunnskap og kjennskap til hvordan tjenester er organisert innen psykisk helsearbeid og rusarbeid i helse- og omsorgs- og oppvekstsektoren • kan oppdatere sin yrkesfaglige kunnskap om psykisk helsearbeid og rusarbeid • forstår betydningen av arbeid med psykiske helse og rus i et folkehelse- og samfunnsperspektiv Ferdigheter Studenten • kan anvende faglig kunnskap og samhandlingskompetanse ved praktiske og teoretiske problemstillinger innen psykisk helsearbeid og rusarbeid • kan anvende relevante faglige verktøy og teknikker for å fremme psykisk helse, forebygge rusproblematikk og bidra til mestring hos ulike aldersgrupper • kan finne informasjon og fagstoff innen psykisk helsearbeid og rusarbeid som er relevant for en yrkesfaglig problemstilling • kan kartlegge en situasjon og identifisere faglige problemstillinger innen psykisk helsearbeid og rusarbeid og behov for iverksetting av tiltak Generell kompetanse Studenten • har forståelse for yrkes- og bransjeetiske prinsipper, utfordringer og dilemmaer innen psykisk helsearbeid og rusarbeid • har utviklet en etisk grunnholdning i utøvelsen av yrket som kommer til kjenne gjennom refleksjoner og handlinger, samt i møte med mangfold, migrasjonshelse, ulike kulturer og urfolk	

• kan utføre arbeidet innen psykisk helsearbeid og rusarbeid etter utvalgte målgruppers behov • kan bygge relasjoner med pasient/bruker, pårørende, fagfeller, tverrfaglig og med eksterne målgrupper innen psykisk helsearbeid og rusarbeid • kan utvikle arbeidsmetoder for å videreutvikle beste praksis på egen arbeidsplass
Fagressurser
Se vedlegg 1.
Læringsmetoder
Undervisning Studenten skal ha tilbud om individuell veiledning knyttet til arbeidet med fordypningsoppgaven X 2 og ved behov Veiledning fra faglærer via Teams
Studiefasiliteter
Eget klasserom, auditorium og skolens øvrige fasiliteter som grupperom.
Arbeidsoppgaver i emnet + avsluttende arbeidskrav
Plan for fordypningsoppgaves innhold, problemstilling og framdrift leveres innen 3 uker etter oppstart av emnet for godkjenning av faglærer.
Eksamen
Fordypningsoppgaven er utgangspunkt for studentens muntlige høring. Fordypningsoppgaven og den muntlige høringen utgjør studiets eksamen. Den skriftlige fordypningsoppgaven og muntlig høring vurderes av førstesensor og ekstern andresensor. Skriftlig oppgave vurderes med en midlertidig gradert karakter A-F. Muntlig høring vurderes med gradert karakter A-F. Det gis en samlet individuell eksamenskarakter gradert fra A-F etter gjennomført muntlig høring, hvor den muntlige delen vektlegges. Andresensors vurdering teller mest.

7. Bokliste

Pensumlitteratur for videreutdanning i

Psykisk helsearbeid og rusarbeid, Fagskolen Møre og Romsdal, studiested Kristiansund.

2025-2027

Aktuell pensumlitteratur vil bli gjennomgått ved skolestart.
Studenter må ha bærbar pc ved oppstart av studiet. Office 365 fås gratis fra skolen.

Forfatter	Tittel	Forlag, ISBN, utgivelses år og utgave.
Dalland, Olav og Pedersen, Cecilie Dalland	Metode og oppgaveskriving Deler av boka blir gitt som kompendium	Gyldendal ISBN; 978-82-05-60457-5, 2024 8.utg.
Eide, Hilde og Eide, Tom	Kommunikasjon i relasjoner	Gyldendal ISBN; 978-82-05-500-563, 2017 3.utg. 1. opplag.
Gonzalez, Marianne Thorsen (red)	Psykiske lidelser- faglig forståelse og terapeutisk tilnærming	Gyldendal 978-82-05-590-106, 2025 2.utg.
Hanssen, Ingrid	Helsearbeid i et flerkulturelt samfunn Deler av boka blir gitt som kompendium	Gyldendal ISBN; 978-82-055-1773-8, 2019 4. utg.
Lauveng, Arnhild	Grunnbok i psykisk helsearbeid. Det landskapet vi er mennesker i.	Universitetsforlaget ISBN; 978-82-15-02662-6, 2020
Lossius, Kari (red)	Håndbok i rusbehandling Deler av boka blir gitt som kompendium	Gyldendal ISBN; 978-82-056-1052-1, 2025 4.utg.
Mæland, John Gunnar	Forebyggende helsearbeid Folkehelsearbeid i teori og praksis Deler av boka blir gitt som kompendium	Universitetsforlaget ISBN: 978-82-15-052465, 2021 5. utg.
Pedersen, Reidar og Nortvedt, Per (red)	Etikk i psykiske helsetjenester Deler av boka blir gitt som kompendium	Gyldendal akademisk ISBN; 978-82-05-48163-3, 2017 1. utg. 3. opplag
Renolen, Åse	Forståelse av mennesker Innføring i psykologi for helsefag	Fagbokforlaget ISBN; 978-82-45-04474-4, 2025, 3 utg.
Schewe, Olav	Superstudent Anbefalt å lese før studiestart.	Universitetsforlaget ISBN; 978-82-150-3013-5, 2. utg. 2018
Simonsen, Terje	Rusmiddelavhengighet. Lærebok for helse- sosialfag.	Fagbokforlaget ISBN; 978-82-450-2018-2, 2016 Utg. 1
Søftestad, Siri	Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn. Deler av boka blir gitt som kompendium	Universitetsforlaget ISBN; 978-82-15- 02878-1, 2018

Tretteteig, Signe (red)	<i>Psykisk sykdommer hos eldre. Lærebok for helse- og omsorgspersonell</i> Deler av boka blir gitt som kompendium	Aldring og helse (Akademia) ISBN; 978-8061-386-8, 2020 1.utg.
----------------------------	--	---

Vi forbeholder oss retten til endringer i pensum da det fortløpende blir arbeidet med valg av faglitteratur.

8. Vedlegg

8.1. Vedlegg 1. Vurderingskriterier for karaktersetting av fordypningsoppgave

Vurderingskriterier for karaktersetting av fordypningsoppgave
for videreutdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid. (FFFH14D).

Fagskolen Møre og Romsdal, studiested Kristiansund. **Er under revidering høsten 2025.**

Karakter / Betegnelse	Hensikt/problem	Bakgrunn	Metode	Resultat	Diskusjon	Språk/Formalia
	Oppgaven skal reflektere over sammenhengen mellom teori og praksis, og knytte problemstilling til temaer fra emner innen psykisk helsearbeid og/eller rusarbeid	Oppgaven viser litteratur og annet kildemateriale som er relevant for problemstillingen og som integrerer både pensum og selvvalgt kildemateriale	Det redegjøres for metodevalg og vises evne kildekritikk	Konklusjonen i oppgaven svarer på problemstillingen	Besvarelsen viser selvstendige vurderinger og drøfting av standpunkter og påstander med praktiske tilnærminger	Språket er forståelig Besvarelsen skal følge skolens retningslinjer for oppgaveskriving
A/Fremragende <i>Fremragende prestasjon som klart utmerker seg. Kandidaten viser svært god vurderingsevne og stor grad av selvstendighet.</i>	Hensikt/problem Hensikten er tydelig avgrenset. Problemstillingen er klart formulert og antyder at ny kunnskap vil oppnås	Bakgrunn Utmerket teoritilknytning, inkluderer og integrerer pensum og selvvalgt litteratur	Metode Metoden er utmerket beskrevet og kildekritikk er identifisert	Resultat Konklusjonen svarer presist på hensikt og problemstillingen og resultatet presenteres ryddig og tydelig	Diskusjon Utmerket diskusjon, selvstendige vurderinger og praktiske tilnærminger som omfatter oppgavens alle deler	Språk/Formalia Utmerket språk og formalia Skolens retningslinjer for oppgaveskriving er korrekt
B/Meget god <i>Meget god prestasjon Kandidaten viser meget god vurderingsevne og selvstendighet.</i>						
C/God <i>Jevnt god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder. Kandidaten viser god vurderingsevne og selvstendighet på de viktigste områder.</i>	Hensikt/problem Hensikten er tilfredsstillende, relevant og avgrenset. Problemstillingen er klart formulert.	Bakgrunn Relevant teoritilknytning, inkluderer pensum og selvvalgt litteratur. Teoribakgrunn dekker problemområdet	Metode Metoden er tydelig beskrevet, og kildekritikk er gjort rede for	Resultat Konklusjonen svarer på hensikt og problemstilling, på en tydelig måte.	Diskusjon God diskusjon, der resultatet relateres til anvendt teori og konsekvenser for praksis i deler av oppgaven	Språk/Formalia Tydelig språk og logisk struktur Bruk av kilder med referanser og litteraturliste er korrekt og skolens retningslinjer for oppgaveskriving er fulgt.
D/Nokså god <i>En akseptabel prestasjon med noen vesentlige mangler. Kandidaten viser en viss grad av vurderingsevne og selvstendighet.</i>						

E/Tilstrekkelig Prestasjon som tilfredsstiller minimum kravene, men heller ikke mer. Kandidaten viser liten vurderingsevne og selvstendighet.	Hensikten er innenfor fagfeltet. Problemstillingen er formulert	Beskriver et avgrenset problemområde og refererer til relevant litteratur	Metoden og kildekritikk finnes beskrevet	Konklusjonen viser tendens til å gjøre rede for resultat på en forståelig måte.	Tendens til diskusjon, der resultatet kan relateres til anvendt teori og konsekvenser for praksis forekommer i oppgaven	Forståelig språk Referanser og litteraturliste ligger vedlagt Skolens retningslinjer for oppgaveskriving er delvis fulgt
F/Ikke bestått Prestasjon som ikke tilfredsstiller de faglige minimum kravene. Kandidaten viser både manglende vurderingsevne og selvstendighet.						

8. 2. Vedlegg 2. Vurderingskriterier for karaktersetting av muntlig høring

Vurderingskriterier for
karaktersetting av muntlig høring fordypningsoppgave for videreutdanning psykisk
helsearbeid og rusarbeid (FFFH14D)
Fagskolen Møre og Romsdal, studiested Kristiansund. **Er under revisering høsten 2025**

Karakter / Betegnelse	Teori og praksis Studenten identifiserer og analyserer sammenhengen mellom teori og praksis ved å knytte Hovedoppgavens teorier til problemstillingen i Hovedprosjektoppga ven	Metode Studenten redegjør for metodevalg og kildekritikk	Resultat Studenten oppsummerer svar på problemstillingen i Hovedprosjekt- oppgaven og identifiserer ny kunnskap	Selvstendighet Studenten viser selvstendige vurderinger og begrunnelser for valg og drøfting av oppgavens ulike deler
A/Fremragende <i>Fremragende prestasjon som klart utmerker seg. Kandidaten viser svært god vurderingsevne og stor grad av selvstendighet.</i>	Teori og praksis Studenten identifiserer og analyserer tydelig sammenhengen mellom teori og praksis. Teorien gjøres rede for på en utmerket måte	Metode Studenten redegjør for metodevalg og kildekritikk på en utmerket måte	Resultat Studenten oppsummerer presist svar på problemstillingen og identifiserer hvilken ny kunnskap som er oppnådd	Selvstendighet Studenten viser selvstendige vurderinger og begrunnelser av valg og drøftinger av oppgavens ulike deler
B/Meget god <i>Meget god prestasjon Kandidaten viser meget god vurderingsevne og selvstendighet.</i>	Teori og praksis	Metode	Resultat	Selvstendighet
C/God <i>Jevnt god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder. Kandidaten viser god vurderingsevne og selvstendighet på de viktigste områder.</i>	Teori og praksis Studenten forklarer og viser sammenheng mellom teori og praksis. Teorien gjøres rede for på en relevant måte	Metode Studenten beskriver metode og kildekritikk	Resultat Studenten gjør delvis rede for svar på og problemstillingen og forklarer noe av hvilken ny kunnskap som er oppnådd	Selvstendighet Studenten viser delvis selvstendige vurderinger og begrunnelser av valg og drøftinger i flere av oppgavens ulike deler
D/Nokså god <i>En akseptabel prestasjon med noen vesentlige mangler. Kandidaten viser en viss grad av vurderingsevne og selvstendighet</i>	Teori og praksis	Metode	Resultat	Selvstendighet

E/Tilstrekkelig Prestasjon som tilfredsstill minimum kravene, men heller ikke mer. Kandidaten viser liten vurderingsevne og selvstendighet	Teori og praksis Studenten gjengir og viser til noen sammenhenger mellom teori og praksis. Deler av teorien kan beskrives	Metode Studenten angir delvis oppgavens metode og beskriver noe kildekritikk	Resultat Studentene viser tendens til å redegjøre for svar på problemstillinga og til å angi delvis ny kunnskap som er oppnådd	Selvstendighet Studenten viser lite selvstendige vurderinger og begrunnelser av valg og drøftinger i mange av oppgavens ulike deler
F/Ikke bestått Prestasjon som ikke tilfredsstill de faglige minimum kravene. Kandidaten viser både manglende vurderingsevne og selvstendighet.	Teori og praksis	Metode	Resultat	Selvstendighet